

sila bio sasvim osobit i da ga valja objasniti, pored drugoga, i turskim zanimanjem za njegovu ulogu i postojanje.

Naveče prvog dana jugoslavenski ambasador u Rimu, M. Kosin, priredio je cocktail za sudionike zasjedanja, a sutradan (25. VI) organiziran je posjet Tarquiniji. U zanimljivom ugođaju nekadašnje crkve sv. Pankracija održan je zajednički sastanak jugoslavensko-talijanske komisije. U iscrpnom razgovoru dodirnuti su mnogi problemi njezina rada, napose način objavljivanja referata. Konstatirano je da talijanska strana još nije učinila sve da se pobrine za prevođenje talijanskih referata na hrvatski jezik i njihovo tiskanje u Jugoslaviji. Znatne teškoće oko toga i dalje su prisutne. Zaključeno je da će se iduće zasjedanje, s temom iz XX st., održati 1984. u Italiji, dok će se zasjedanje s temom iz srednjega vijeka: »Jadran — susret kulturâ od XIV do XVI stoljeća«, održati 1986. u SR Hrvatskoj, i to u Dubrovniku ili Zagrebu.

Posljednjeg dana (26. VI) za članove jugoslavenskog dijela Komisije priređen je posjet važnijim lokalitetima srednjovjekovnog Rima, pod vodstvom prof. R. Mansellija.

Rezultate susreta jugoslavenskih i talijanskih povjesničara ne valja precjenjivati, ali je ipak neosporno da oni ne približavaju samo dvije historiografije nego i narode koje dijeli i spaja samo Jadran. Već i sama činjenica da se takvi sastanci održavaju obostranim naporima više od dva desetljeća djeluje ohrabrujuće i poticajno. I radni susreti povjesničara jedan su od činitelja koji prevladavaju napetosti suvremenog svijeta. Sastanak u Rimu održan je u prijateljskom ugođaju, na doličnoj znanstvenoj razini i u uzajamnom uvažavanju. Članovi jugoslavenske delegacije savjesno su pripremili svoj zajednički nastup u Rimu. Njihovi su se referati tematski dobro upotpunjavali, tvoreći skladnu cjelinu, čime su posvjedočili znanstvenu ozbiljnost naše medievistike. Talijanski su, pak, povjesničari istaknuli potrebu za čvršćim zajedničkim vezama i boljim uzajamnim komuniciranjem znanstvenih rezultata. Upravo te želje za približavanjem naših historiografija možemo smatrati najznatnijim plodom lipanjskog susreta u Rimu.

Tomislav Raukar

ZNANSTVENI SKUP O JURJU DOBRILI (1812—1882)

U povijesti hrvatskog naroda Istre nema takve ličnosti koja bi bila poznatija, a u literaturi više spominjana nego što je to slučaj s Jurjem Dobrilom. Ovaj Ježenjac (danas je Ježenj u općini Pazin) rođen 1812, a umro 1882. u Trstu, utisnuo je takav biljeg novijoj povijesti da živih tragova njegove djelatnosti ima i danas, a zasjenio je sve ranije istarske velikane. Istodobno, njegovo je povijesno značenje neprijeporno — to je prvi istarski Hrvat koji je u svojim rukama imao znatnu društvenu moć i novac, i koji ih je upotrijebio u korist Hrvata, goleme većine stanovništva Istre kojim je vladao uzak sloj malobrojnoga talijanaško-talijanskog građanstva; istodobno, Dobrila je vrlo živo, smišljeno i kontinuirano utjecao na to da se započne s

obrazovanjem mladeži — školovanih Hrvata nije gotovo ni bilo —, radio na stvaranju hrvatskoga političkog pokreta, na razrastanju idejnog strujanja oslonjenog na tradicije ilirskog pokreta odnosno Strossmayerova jugoslavenstva, na pokretanju prvih glasila, na življem razmišljanju o gospodarskim problemima puka itd. Bio je iz najbjednijeg dijela hrvatskog sela, a postao je porečko-puljski i tršćansko-koparski biskup. U međunarodnim razmjerima postao je poznat kada se našao među biskupima koji su podržali liberalnije prijedloge J. J. Strossmayera na koncilu u Rimu.

I pored sve uočljivijeg nastupanja druge, pravaške generacije u političkom životu Istre, koja je izrasla još za Dobrilina života, Starčevićeva isključiva kroatistička ideja nije mogla suzbiti jugoslavenstvo u Istri baš zahvaljujući Dobrilinim zasadama; dodirne točke između pristalica jedne i druge strane morale su se naći, a suradnja sa Slovencima kao drugim slavenskim narodom u Istri (ne sa Planinskim Hrvatima!) odvijala se u gotovo punom skladu. Dobrila je rođen u doba političkog mrtvila, kada se za Hrvate Istre, tj. za većinu stanovnika, izvan njihovih sela, nije ni znalo; umro je u godinama kada politički život buja, a Hrvati živo i sve uspješnije vode borbu za osnovna nacionalna, politička, gospodarska i kulturno-prosvjetna prava. To živo pokretanje narodne baze u Istri najvećim je dijelom plod upravo Dobrilina djelovanja.

Dobrila je spominjan u vrlo mnogo znanstvenih i drugih tekstova. Ipak, iznenađuje da ni do danas nema cjelovitije i znanstveno utemeljene biografije. Razlog tome bit će u oskudnosti građe; čini se da su Dobrilini prijatelji najveći dio spisa uništili u strahu od austrijske policije. Zbog toga su 100-godišnjica smrti i 170-godišnjica njegova rođenja bile prilika da se rezimiraju dosadašnja saznanja. U tom cilju je poseban Odbor priredio znanstveni skup, a drugi organizirali i više prigodnih svečanosti, u vremenu od 17. do 19. i 26. lipnja 1982. Predsjednik Počasnog odbora simpozija bio je A. Mohorovičić, potpredsjednik JAZU, a potpredsjednik nadbiskup riječki i metropolit J. Pavlišić; rukovodioci Organizacijskog odbora bili su G. Labinjan i I. Bartolić. Organizatori su bili Čakavski sabor i Povijesno društvo Istre — Pula, te Društvo svećenika sv. Ćirila i Metoda i Istarsko književno društvo »Juraj Dobrila«, Pazin.

Manifestacije su započele znanstvenim skupom pod pokroviteljstvom JAZU u njezinoj Palači u Zagrebu; skup je pozdravnim govorom otvorila predsjednica RK SSRNH D. Puškarić. Iznijeta su dva referata. Pod naslovom »Prijelomna vremena Istre i Juraj Dobrila« P. Strčić je istakao povijesni moment pojavljivanja Dobrile na pozornici javnog života, ukazao na činjenicu da je Dobrila shvatio svoj trenutak povijesne šanse i — iskoristio je u cjelini. Nefleksibilan u svojem nacionalnom opredjeljenju, snažno je obilježio epohu. I kao biskup i kao političar u potpunosti je ispunio svoju misiju. — D. Sepić, »Politička koncepcija Jurja Dobrile«, smatrao je da bi trebalo »govoriti o načelnim političkim gledištima kojima su bili nadahnuti počeci narodnog preporoda u Istri«. Zato je dao i pregled povijesnog razvoja Istre u Dobrilino vrijeme, ističući njegova nastojanja da se stvori hrvatski politički pokret, odnosno takva situacija u kojoj će hrvatski narod, u okviru povijesnih

mogućnosti, moći što ravnopravnije kreirati svoj svakidašnji život. (Znanstveni je skup, zatim, prenio rad u Pazin, gdje su ponovljena oba uvodna referata.) — Dalje je M. Bertoša »Istarsko 'akulturacijsko' ravnotežje druge polovice XIX stoljeća«, uzimajući u obzir »vremensku perspektivu«, povezao određena bitnija zbivanja u ranijim stoljećima s povijesnim kretanjima u Dobrilino vrijeme. Zapravo, primijenivši metode suvremene sociološke znanosti i historiografskog strukturalizma, izvanrednim stilom razmišljanja dao je lekciju kolegama kako se zapravo treba odnositi prema općepoznatim činjenicama i kako se treba (kritički) odnositi prema rezultatima rada drugih. — J. Turčinović, »Dobrila kao biskup«, upozorio je na svećeničko djelovanje Dobrile koji je, uz izuzetne napore i prepreke, došao do biskupske stolice Eufrazijeve bazilike u Poreču i katedrale sv. Justa u Trstu. Njegov rad bio je prožet željom da pruži pomoć svim vjernicima, pripadnicima svih naroda u Istri, držeći se evanđeoskih principa. — B. Marušić, »Dobrila in goriški Slovenci«, ukazao je na osjećaje bliskosti koje je Ježenjac njegovao prema Gorici i njezinim Slovincima. Dobrila se školovao ovdje, kasnije utjecao na školovanje više bogoslovaca, a i u zrelijoj dobi bio u kontaktu s goričkim krajem. Bio je to dio njegove politike jugoslavenstva. — J. Bratulić, »Hrvatski književni jezik — sredstvo Dobriline društveno-nacionalne borbe u Istri«, ističe da Dobrilin odnos prema hrvatskom jeziku »nije samo odnos prema nekoj apstraktnoj gramatičkoj datosti, nego prvenstveno odnos prema narodu, njegovoj kulturi, napokon: prema njegovu socijalnom stanju i napretku, prema pravdi do koje mu je bilo stalo i kao čovjeku i kao crkvenom dostojanstveniku — biskupu«. Autor smatra da je dosta članaka u tršćanskom »Slavjanskom Rodoljubu« 1848. i u »Našoj Slogi« od 1870. dalje, u kojima se govori i o jeziku, upravo djelo Dobrile. — Z. Vince, »Odras književno jezičnih prilika u Hrvatskoj u Dobrilinim spisima«, zapravo se osvrnuo samo na jezik molitvenika »Otče, budi volja tvoja!« (prvi put je objavljen 1854), koji je Dobrila priredio za štampu. Knjižica je bila jedan od rijetkih a pri tome i vrlo popularnih hrvatskih tekstova. U molitveniku se prelama niz tadašnjih jezično-pravopisnih problema. Referent je upozorio na primjedbe F. Kurelca, koje Dobrila nije prihvatao, već je u osnovnim crtama pristao uz koncepciju zagrebačke filološke škole, ali držeći se »jezičnog realizma« s obzirom na potrebe istarskog puka. — A. Starić, »Teologija Dobrilinih poslanica«, tretira biskupove poslanice kao dokumente u kojima se vjersko-teološki razmišlja. One nisu teološki zaokružene rasprave, već je teološka misao u funkciji prakse, odnosno date situacije — što je osobito značajno, uzimajući u obzir situaciju u kojoj je Dobrila djelovao. Pored uvoda, Starić je dao opće informacije o poslanicama koje je podijelio na korizmene i prigodne, ukazao na teme (npr., crkva-institucija i organizam, crkva i »moderani svijet«). Šteta je samo što autor ili neki drugi referent nije pobliže analizirao sadržaj Dobrilinih poslanica i otkrio u njima aktualnu političku situaciju u Istri — koja je očita. (Na poticaj potpisanoga, toga posla bio se prihvatio dr B. Milanović; na žalost, smrt ga je pretekla.) — I. Rudan, »Juraj Dobrila u istarskoj usmenoj predaji«, upozorava na činjenicu da je upravo Dobrila centralna ličnost u legendama i anegdota, a ne neka druga osoba XIX stoljeća; no,

nije tretiran u narodnoj pjesmi. Narod je dao nepogrešivu ocjenu i procjenu. — Mirjana Strčić, »Dobrilina uloga u izdavanju prvih hrvatskih glasila Istre i Kvarnerskih otoka«, u uvodu je govorila o preporodnoj pisanoj riječi do kraja 60-ih godina kada se pojavljuje prva periodika istarsko-otočnih Hrvata — kalendar »Istran« (1869. i 1870), a zatim list »Naša Sloga« (1870—1915). Prikupivši sve relevantne podatke, autorica je detaljno analizirala situaciju oko izdavanja oba glasila. — M. Milohanić, »Dr Juraj Dobrila u državnim arhivima i štampi Beča i Trsta«, opisao je što je pronašao u pet bečkih arhiva (sveučilišni, dvorski, bibliotečni, nadbiskupski, općepравни), u zapisnicima bečkog parlamenta i u štampi. Ukazao je na podatke u tršćanskoj štampi i u Državnom arhivu. — M. Modrušan, »Dobrila u zagrebačkim arhivima«, daje podatke o pregledu fondova u Arhivu Hrvatske, Arhivu Zagrebačkog kaptola i JAZU, te u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci.

Organizatori prigodnih svečanosti u Ježenju, Tinjanu, Poreču i Trstu bili su Skupština općine Pazin, Mjesna zajednica Heki, Porečko-puljska biskupija, Skupština općine Poreč i Organizacijski odbor. U obnovljenoj rodnoj kući J. Dobrile u Ježenju otvorena je stalna memorijalna zbirka, a govorili su E. Sloković, F. Tončinić i B. Fučić; u Tinjanu i Poreču otkriveno je spomen-popsrje J. Dobrile, a govorili su I. Macinić, J. Turčinović i D. Nežić, odnosno L. Rakovac; u Trstu, uz grob J. Dobrile, govorili su I. Bartolić, J. Pavlišić, M. Rakovac, A. Škerlj i G. Labinjan. Ovdje treba istaći da je uz grob govoreno na hrvatskom, slovenskom i talijanskom jeziku, a pjevano na hrvatskom i slovenskom jeziku (što je inače zabranjivano ili ometano). Misu u Stolnoj crkvi sv. Justa, u kojoj je nekada stolovao i Dobrila, vodili su nadbiskup riječki i metropolit J. Pavlišić i porečko-puljski biskup D. Nežić, uz asistenciju i slovenskih svećenika. Misa je držana uglavnom na hrvatskom jeziku, pa je to — koliko mi je poznato — prvi takav slučaj u glavnoj crkvi Trsta; ako je to točno, onda događaj ima šire povijesno značenje.

Opći je utisak da su rezultati prigodnih svečanosti višestruki; na njih se odazvalo vrlo mnogo ljudi, a suradnja između društveno-političke i katoličke crkvene zajednice u nas bila je odlična. (Oko proslave u tršćanskoj katedrali sv. Justa bilo je kolebanja u biskupskoj kuriji Trsta! Tršćanski biskup L. Bellomi bio je prisutan na svečanosti uz grob J. Dobrile samo na početku, a u katedrali se nije pojavio!) No, ne možemo biti zadovoljni s rezultatima znanstvenog skupa koji se iskazao više u stručnoj formi. Dakako, ima i nekih novih podataka i misli, ocjena i prijedloga, ali ništa se bitnije nije promijenilo u našem dosadašnjem znanju o životu i djelu J. Dobrile. Čini se da razlog tome leži u nedostatku izvorne građe; no, ohrabruje sadržaj dvaju posljednjih saopćenja — referenti su obišli institucije Beča, Trsta i Zagreba, te otkrili niz dokumenata za koje se nije ni znalo da postoje, iako su svima bili nadohvat ruke. Naročito će biti važan uvid u Milohanićev materijal; do njega nikad nitko nije pogledao čak ni bečku štampu, pa je zato ugodno saznanje o tome da su i tadašnji novinari pridali određenu, ne malu, pažnju čovjeku iz Istre koji je govorio o ne baš uobičajenim, tj. ekonomskim, pitanjima u Carevin-skom vijeću.

Petar Strčić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Casopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šalžite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1984.